

עשרים באב *

דאָרט אויס „תשעה באב חגיגה והקהל“.

בנוגע די לעצטע אויסגערעכנטע פאלן איז די גמרא מסביר פארוואס „מאחרין ולא מקדימין“ — „תשעה באב אקדומי פורענות לא מקדמי, חגיגה והקהל משום דאכתי לא מטי זמן חיובי“ הו“; אבער בנוגע עצי כהנים והעם שטייט ניט אין גמרא קיין טעם.⁶

געפינט מען אין דעם א שינוי (ולכאורה — א סתירה) צווישן פירוש רש“י לשם און פירוש רש“י לרייף:

אין גמרא איז רש“י מפרש: „אכתי לא מטא זמן חיוביהו, ואם יקדימוה לא יצאו ידי חובתן וכן עצי כהנים שקבוע להם זמן קבוע בנדרים“. דאס הייסט, אן אויך ביי עצי כהנים איז דער טעם ווייל „אכתי לא מטא זמן חיוביהו“.

אבער בפירוש רש“י לרייף שטייט, אן „מאחרין עד אחר השבת לפי שכל היום של ע"ש זמן הוא למביא עצים עד עכשיו ואינם רוצים שיכנסו בזמנם

א. מ'האט שוין פיל מאל גערעדט וועגן דעם טאג פון „עשרים באב“, אן דאס איז איינער פון די ט' זמנים פון „עצי כהנים והעם“, ווי די גמרא דער ציילט, „בשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה“ האבן געוויסע משפחות מנדב געווען עצים צום מזבח „משלהם“. און דערפאר האט מען מתקן געווען, אן יעדע פון די משפחות זאלן האבן דעם טאג מידי שנה בשנה — אויף ברענגען עצים למערכה, און מען זאל נוצן זיי-ערע עצים פארן מזבח „אפילו לשכה מלאה עצים“; דער טאג איז ביי זיי געווען א יו"ט און זיי האבן געבראכט דאן אויך א „קרוב עצים“.

בשעת איינער פון די זמנים — לדוגמא: עשרים באב — איז חל בשבת, ווען מ'קען ניט מקריב זיין דעם קרבן עצים (ווייל ער איז ניט דוחה שבת) — שטייט אין משנה: אן „מאחרין ולא מקדימין“; און אזוי איז אויך דער דין ביי אנדערע פאלן, ווי די משנה רעכנט

(*) הוא יום ההילולא של הרה"ג והרה"ח וכו' המקובל מוה"ר לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן (אביו של — יבלחט — כ"ק אדמו"ר שליט"א). נפטר בשנת תש"ד בגלות, בעיר אלמא אטא במחוז קאזאכסטאן. המו"ל.

(1) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1103 ואילך. ח"ט ע' 86 ואילך.

(2) תענית כו, א במשנה. וצ"ע השינוי מלשון הכתוב (נחמ"י, לה) ושהובא לקמן בסוגיא (כח, א): הכהנים הלויים והעם.

(3) שם כח, א. ירושלמי שקלים פ"ד ה"א. תענית פ"ד ה"ד. מגילה פ"א ה"ד.

(4) ראה תענית יב, א ובפרש"י שם ד"ה שיר"ט. ובכ"מ.

(5) מגילה ה, א.

(6) ובירושלמי מגילה שם מוסיף. סעודת ר"ח וסעודת פורים. ובתוספתא שם (פ"א, ד) מוסיף „ספק מילה“ — הובא ברייף (ראה רי"ן) ור"ח מגילה שם.

(7) אבל נוסח הכתיב בדק"ס מגילה שם: אלא זמן עצי כהנים מט' משום דזמן קבוע הוא.

(8) ידועה השקו"ט (יד מלאכי כללי רש"י אות ה. שדיח (כרך ט) כללי הפוסקים ס"ח (כללי רש"י) את ז' ע"ד מחבר פירוש זה. ובכל אופן מסתבר דכל מה שאפשר להשוותן משווינן, ובפרט לפרש"י לש"ס ע"ד אחר.

(9) וכן מוכח ברייף שם „והנך (כולם) — לבד תשעה באב) דאכתי לא מטא זמן חיוביהו. ועד"ז בפיה"מ להרמב"ם ומאירי שם. וראה הערה 7.

לש"ס הנ"ל, וואו מ'זעט אז „האומר שיביא קרבן לזמן פלוני אם הביא קודם לא יצא" — ועד"ז איז בנדון הנ"ל פון צדקה:

דאס וואס דער גבאי צדקה טאר ניט לייען (כשאין בכיס) איז, ווייל מ'טאר ניט נוצן די צדקה געלט וואס מ'זעט שפעטער מנדב זיין (און באקומען) אויף אפצוצאלן דעם חוב פון פריער, ווייל דעמאלט וועט אויטקומען אז „נתקיים הצדקה קודם זמן קביעות הנדר" — די מצות צדקה האט זיך אפגעטאן פאר דעם זמן וואס דער נותן איז קובע און מנדב די געלט אויף צדקה, ובמילא איז מיטן אפצאלן דעם חוב הקודם — דער מענטש ניט יוצא זיין נדר לצדקה.

לפ"ז קומט אויס, אז לויט פרש"י לר"ף — אז לולא זאת וואס די פריער-דיקע משפחה וויל ניט „שיכנסו בזמנם", וואלט מען געמעגט מקדים זיין דעם קרבן עצים (אע"פ אז דאס איז „קודם זמן קביעות הנדר" — „לא מטא זמן חיוביהו") — פאלט אפ דער טעם הנ"ל פון דעם מ"ד „אין אומרים . . ללות".

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים א תמי' אין פירש"י לר"ף הנ"ל — אז מ'איז ניט מקדים דעם קרבן עצים לערב שבת ווייל דאס איז דער זמן פון דעם „מביא עצים עד עכשיו ואינם רוצים

להביא עצים וקרבו עצים בעוד שזמן הישנים עדיין להביא" ¹⁰ (און דערפאר דארף די גמרא ניט זאגן ביי „זמן עצי כהנים והעם" דעם טעם פארוואס „מאחרין ולא מקדימין" — ווייל דא איז עס א „מילתא דפשיטא", מטעם הנ"ל).

און לויט דעם טעם קומט אויס, אז ווען דעם „מביא עצים עד עכשיו" וואלט ניט געארט אז א צווייטע משפחה זאל ברענגען עצים וקרבו עצים אין זיין זמן, וואלט מען יע געקענט מקדים זיין דעם קרבן עצים לערב שבת, אע"פ אז „אכתי לא מטא זמן חיוביהו" ¹¹.

ב. די נפקא מינה צווישן די צוויי פירושי רש"י — צי מ'זאגט אין דעם פאל „לא מקדימין" ווייל „אכתי לא מטא זמן חיוביהו" אדער ניט — איז אויך נוגע אין אנדערע ענינים:

אין ירושלמי ¹² איז דא א פלוגתא צווישן אמוראים, צי א גבאי צדקה דארף לייען געלט כש„אין בכיס" פאר אן עני נצרך (און באצאלן דאס פון די מעות צדקה וואס וועלן אריינקומען שפע-טער). זאגט דער ראגאטשאווער ¹³, אז דער טעם פון דעם מ"ד אין אומרים ללות איז פארבונדן מיט דעם פרש"י ¹⁴:

(10) ועד"ז כתב הר"ן (ד"ה והנך) „מפני חבירו שהוא מספיק דאי לו להכנס בתחומי".

(11) ועד"ז צ"ע במ"ש ברין שם „מפני חבירו כו" — והרי בא לפרש דברי הר"ף, ובר"ף שם מפורש הטעם משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו, כנ"ל. וראה לקמן הערה 21.

(12) כתובות פ"ז ה"ה.

(13) צפעינ' מהד"ת י, רע"ג.

(14) וצ"ע בצפעינ' שם שמביא ג"כ מר"ן מגילה שם (וכנראה כוונתו למ"ש שם במשנה ד"ה וזמן והי' לכל אחד זמן קבוע לספק בו עצים . . לפי שאינו דוחה מאחרין כו"י) — שהרי ברין שם (לאחר' מפורש שהטעם הוא „מפני חבירו כו", כנ"ל הערה 10.

(15) ומאן דפליג שם וס"ל שאומרין ללות, הוא (לא מפני שפליג על סברא זו, כ"א מפני „דמארי דמועדא קיים", היינו משום ד„אצלו (הקב"ה) ליכא גדר זמני" (מהד"ת שם, ע"ש).

(*) וכ"ה להלכה — שו"ע יו"ד סו"נ ס"ה (כי בירושלמי שם משמע דרב אמר עביד עובדא כר"ז — הגהות מרדכי ריש מס' ב"ב, הובא בב"י יו"ד שם. ביאורי הגר"ג יו"ד שם). אבל ראה שירי קרבן לירושלמי שם. דמהא דמביא (בירושלמי) בחר הן עובדא ואתיאי כו' משמע דלא הודה לו. ואכ"מ.

בדיעה²⁰ ווען עס זאל זיין די הקרבת
הקרנן כשחל בשבת — פריער אדער
שפעטער.

און דאס איז וואס דער פירוש רש"י
לרייף איז מוסיף ביאור אין דעם פירוש
רש"י לש"ס²¹: דאס וואס זמן עצי כהנים
והעם איז „אכתי לא מטא זמן חיוביהו“
איז עס נישט (נאָר) ווייל עס איז קודם יום
השבת (דער זמן חיוב פון שאר השנים),
נאָר אין דעם פאל איז דער „זמן
חיוביהו“ הייבט זיך ערשט אָן נאָך שבת.
וואָרום וויבאלד אָז די פריערדיקע
משפחה וויל נישט „שיכנסו בזמנם“, איז
דעת הנודר (די שפעטערדיקע משפחה)
מלכתחילה געווען²² אָז ווען זיין זמן
וועט חל זיין בשבת, זאל מען ברענגען
דעם קרבן עצים נאָך שבת, (דגדול
השלום ובפרט בעניני מזבח וקרבתו).²³

(ואדרבה — לולא וואָס די פריער-
דיקע משפחה איז נישט מרוצה „שיכנסו
בזמנם“, איז מסתבר לומר אָז דעת
הנודר וואלט געווען אָז מ'זאל דוקא
מקדים זיין זייער קרבן עצים — לערב
שבת, ווייל: (א) „מצוה הבאה לידך אל
תחמיצנה“²⁴; (ב) את"ל אָז נוצן זייערע
עצים (לקרבן צבור) איז געווען בזמנו
(בעשרים באב (וכי"ב)) אפילו כשחל
בשבת²⁵, קומט אויס, אָז ווען מ'לייגט אָפּ

שיכנסו בזמנם — דלכאורה איז נישט
מובן:

וואָס איז גוגע דאָ דער רצון פון דער
פריערדיקער משפחה — דאָס קביעות
זמן קרבן העצים איז געווען דורך די
נביאים¹⁶ (דעת ב"ד), און אויב עס האָט
אָן אָרט צו מקדים זיין דעם קרבן עצים
צו ערב שבת, דאָרף מען זיך נישט רעכע-
נען מיטן רצון פון דער פריערדיקער
משפחה?

ד. ויש לבאר, אָז די צוויי פירושי
רש"י זיינען נישט בסתירה זה לזה, נאָר
אדרבה — איינער איז משלים דעם
צווייטן, ובהקדים:

דער חיוב המשפחות ב'זמן עצי כהנים
והעם" בהבאת קרבן עצים איז מצד דין
נדר¹⁷, וואָס ביי נדר דאָרף מען זיך
רעכענען ווי ס'איז געווען דעת הנודר¹⁸
בשעת ער האָט געמאכט דעם נדר.

און וויבאלד אָז עס איז אַ דבר הרגיל
וביותר אָז איינער אדער כמה פון די ט'
זמנים זיינען חל בשבת¹⁹ — איז געווען
האָבן די מנדבים מלכתחילה געהאָט

16) לכאורה ציע מה ענין נבואה לכאן, אבל ראה
רש אבות: „וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי
כנהג, ותקנתו קדמה לכנהג, או — בתחלתם.
ונביאים — בתור מקבלי התורה מהזקנים ולא מצד
הנבואה. וגם בימי הזקנים מצינו כן בשבת (קד, א)
ועוד. — וראה רמב"ם ריש הל' ממרים (ובהקדמתו)
דחקות — שייך לסנהדרין. ועפ"ז — כצ"ל בכ"מ
שנוכר תקנת נביאים וכי"ב. — וכמוכן כ"ז בשבת
שם. תמורה טז, א. ועוד. וראה הקדמת הרמב"ם
לפיה"מ בארוכה.

17) אף שעצם הענין דזמני עצי כהנים והעם
התנו נביאים שביניהן (מקומות שצוינו לעיל
הערה 3) — מ"מ, (העצים וקרבתו) עצים היו נדבה,
ויש עלי' דין נדר כמפורש ברש"י מגילה שם
שקבוע להם זמן קבוע בנדרים. וכן מוכח בצפ"ע
הגיל.

18) נדרים נה, ב. טושי"ע ייד סרי"ח. ובכ"מ.
19) ובפרט שבזמן הבית היו מקדשים ע"פ הראי.

20) אבל להעיר משו"ע אדה"ז א"ח ט"ס רמט.

21) ועד"ז י"ל בר"ן מגילה שם (ראה לעיל הערה

11), שבא להוסיף ביאור למ"ש ברייף שם.

22) להעיר גם מקול הרמ"ז מגילה שם: הכי
התנו ביניהם מעיקרא.

23) ראה מכלילת ופרשי יתרו כ, כב (וראה

גיטין בסופה). ת"כ ופרשי ויקרא ג, א.

24) ראה מכלילת (ורשי) בא יב, יז. וראה
אנציקלופדי תלמודית ע' אין מעבירין על המצות,
וש"ן.

25) כן משמע לכאורה בפיה"מ להרמב"ם מגילה
שם, ד"ק. הקרבן (נדחה) לאיום ראשון. ועד"ז
בפרשי לרייף שם. ועפ"ז י"ל דהבאת העצים

ה. דערפון קומט אויך ארויס בנוגע
א יארצייט שחל בשבת, וואס מאיז דאך
נוהג צו געבן צדקה ביום היארצייט
(ועד"ז איז דא דער מנהג בכמה מקומות
צו פאסטן ביום היארצייט²⁷) — וואס
דאס איז דאך אן ענין פון נדר²⁸ — קען
מען קלערן²⁹, צי מ'זאל עס מקדים זיין
לערב שבת, אדער מאחר זיין ליום
ראשון.

לויט דעם ראגאטשאווער הנ"ל דארף
לכאורה אויסקומען, אז מ'דארף עס
מאחר זיין³⁰ ביז נאך זמן „קביעות
הנדר“³¹. ע"פ המבואר לעיל איז אבער
פארשטאנדיק, אז וויבאלד מזוייט
לכתחילה אז דער יארצייט וועט חל זיין
(בכמה שנים) ביום השבת, איז דער נדר
מלכתחילה³² אין אן אופן שקרוב יותר
להוראת חז"ל אז „מצוה הבאה לידך אל
תחמיצנה“³⁴, מ'זאל מקדים זיין די נתינת
הצדקה צו ערב שבת, זיין א מקדים
לדבר מצוה³³.

(משיחת ש"פ עקב, כ' מנ"א, תשכ"ז)

דעם קרבן עצים ביו נאך שבת, גייט
אדורך א טאג וואס זיי דאנקען ניט דעם
אויבערשטן פאר דעם זכות פון הבאת
עצים).

און דערפאר איז דער פאל א „מילתא
דפשיטא“ אז „מאחרין ולא מקדימין“
(און די גמרא דארף עס גארניט באווא-
רענען, כנ"ל סעיף א) — אפילו ווען די
פריערדיקע משפחה איז אמאל מסכים
אז מ'זאל עס ברענגען בזמנם — ווייל
דאס וואס דא איז „אכתי לא מטא זמן
חיוביהו“ איז עס ווייל דער חיוב
(— דעת הנודר) איז מלכתחילה אויף
— מאחרין.

ועפ"ז איז לפענ"ד אויך ניטא קיין ראי'
פון דעם דין צו דער פלוגתא צי אומרין
ללות (ווי דער ראגאטשאווער זאגט,
כנ"ל סעיף ב) — ווייל דאס וואס „לא
מקדימין“ אין אונזער פאל, איז עס ווייל
דעת הנודר איז מלכתחילה צו מאחר
זיין, קען מען פון דאנקען ניט אפלערנען
לגבי אן אנדער פאל, ווען דער נודר
האט ניט גענומען אין באטראכט א דבר
בלתי רגיל (כ"כ) — פריעת חוב בממונו
— צי מ'מעג טאן די צדקה „קודם זמן
קביעות הנדר“²⁶.

למערכה היתה בזמנם הרגיל. וכן מסתבר, כי זמן
עצי כהנים כ"י נקבע מצד נדבת העצים (של אותן
המשפחות). כשעלו בני הגולה — ונדבת העצים אז
היתה משום ש"ל. לא מצאו עצים בלשכה; ופשוט שאז
הבאת העצים דוחה שבת שלא יבטל התמיד כ"י.
אבל בר"י שם משמע דגם הבאת העצים (כאם יש
עצים בלשכה) נדחתה ליום ראשון (שהרי לא הוכיר
הקרבן עצים). וראה הנסמן בהערה 4. וראה שפת
אמת מגילה שם.

(26) כי י"ל דאינו דומה לחגיגה כ"י שמאחרין
משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו — כי בדינים
הנ"ל „זמן חיוביהו“ הוא זמן חיוב בעצם, משא"כ
בנדרים שתלוי בדעת הנודר, י"ל דניחא ל"י גם אם
תתקיים הצדקה קודם זמן קביעות הנדר. וראה
הגהות מרדכי הנ"ל, בטעם שאין צריך ליטול רשות

מן הנותניו בכיס, ע"ש. ולהעיר מהא דתורמין על
העתידי לגבות (כתובות קח, א. וראה שקלים ספ"ג).
(27) ב"י יו"ד סו"ס תג. רמ"א שם שסע"ז ס"ד.
סו"ס תב.

(28) בי"ח ט"ז ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רמט.
ועוד. וראה שו"ת חת"ס או"ח ס"י סכב.

(29) ראה ע"ד שאלה זו — שו"ת אסיפת דינים
מע' אבלות אות צו, ושי"י. ועוד.

(30) ראה גם ב"י יו"ד שם, שו"ע או"ח סתקס"ח
ס"ט (לענין תענית). וברמ"א (הנ"ל ואו"ח שם) דאם
אירע ביום שא"א תחנון אין מתענין כלל. וראה
שו"ת שם.

(31) אבל אולי שייך כזה טעם הירושלמי (הנ"ל
הערה 15), שהרי נותנין הצדקה לעילוי הנשמה (וכן
התענית — להטעם (הובא בחת"ס שם) שהוא כדי
להקל לו מדין של מעלה).

(32) אבל ראה שו"ע אדה"ז שם.

(33) ראה גם שו"ת חת"ס שם ועוד (הובא
בשו"ת שם). מג"א סתקס"ח סק"כ ומחה"ש שם.

ראה

פון א (פריערדיק) ענין אדער צושטאנד. (ב) „חילופא“ — איז שייך ביי צוויי ענינים וואס זיינען אנדערש איינער פון צווייטן, וואס דערפאר בייט מען זיי אום, זיי דארפן אבער האבן אן ענליכקייט צווישן זיך, וואס דערפאר איז שייך זיי אומבייטן — אבער ניט בא צוויי זאכן וועלכע זיינען אינגאנצן היפך איינער פון צווייטן, ווי ברכה און קללה.

[און ווי מען געפינט עס אינעם ענין פון חילופי אותיות, אז דאס איז ביי אותיות וואס האבן צווישן זיך א געמיינ-זאמקייט אין א געוויסן פרט; און ע"ד וואס דער זהר³ הק' זאגט אז „ועד הוא אחד בחילופי אתוון“, צוליב דעם וואס די אותיות „ועד“ האבן א שייכות צו די אותיות „אחד“⁴; דער וא"ו פון „ועד“ פארבייט דעם אלף פון „אחד“, ווייל זיי ביידע זיינען פון די אותיות „אהוי“ (אותיות ההמשך⁵ אותיות הנוח⁶, אותיות הנשימה⁷), און אזוי בייט זיך אויך דער חית פון „אחד“ אויפן ע' פון „ועד“, ווייל זיי זיינען פון סוג אותיות „אחה"ע" וועלכע קומען פון גרון. און דל"ת רבתי

א. אינעם ערשטן פסוק פון דער פרשה „ראה אנכי נותן וגו'" פאר-טייטשט דער תרגום אונקלוס די ווערטער „ברכה וקללה — ברכן ולוטין": און אזוי פארטייטשט ער אויך דעם ווארט „קללה" אין די ווייטער-דיקע פסוקים.

אין תרגום יונתן אבער איז ער מתרגם דעם ווארט „וקללה" — אין די צוויי פסוקים „ברכה וקללה, והקללה אם לא תשמעו", „וחילופא" (און עד"ז אויך אין תרגום ירושלמי אין צווייטן פסוק „וחילופיהן")¹.

דארף מען פארשטיין, וואס איז דער טעם השינוי צווישן די צוויי תרגומים אינעם אפטייטש פון ווארט „קללה"?

נאכמער איז ניט פארשטאנדיק, וואס אינעם ווייטערדיקן פסוק „ואת הקללה על הר עיבל", איז דער תרגום יונתן גופא משנה און פארטייטשט דעם ווארט „הקללה" (ניט ווי פריער: וחילופא, נאר) — „ומלטטיא"² (ווי דער תרגום אונקלוס).

ב. נאך איז תמוה אין דעם תרגום יונתן: א) „קללה" איז א מושג וענין פאר זיך, „חילופא" אבער מיינט אן אומבייט

(1) וכן תרגם בנצבים ל, א „וה' כי יבואו עליך גוי הברכה והקללה", וחילופיהו. שם, יט (הברכה והקללה), וחילופא. ולהעיר שבדפוסים שראיתי עה"פ ברכה וקללה מתרגם „וחילופה", והקללה אם גוי" — „וחילופא". וכנראה הוא טה"ד וצ"ל בכ"מ באליף. ויש לכר בהוצאות הקודמות.

(2) וכן תרגם בתצא כג, ו (והפוך היא לך את הקללה לברכה) — „לוטין". תבוא כו, יג (ואלה יעמדו על הקללה) — „לוטיא". ובתרגום ירושלמי (שם, טו) „מלטטיא". נצבים כט, כו (להביא עלי את כל הקללה) — „לוטיא".

(3) ח"ב קלד, א. הובא בשער היחוד והאמונה רפ"ו.

(4) הרמ"ז לזהר שם (נעתק בנצ"א שם).

(5) נמשכות — במבטא — אחרי האותיות הבאות לפנייהם.

(6) לפעמים הן נחות ואינם ניכרות במבטא.

(7) רק באמצעות כן כל אות לידי ביטוי בדיבור.

(8) וראה גם פ"ה הראב"ע (שמות ג, טו) וחידתו (הנדפסת בהקדמת פירושו עה"ת). לקרית בהר ד"ה את שבתותי ספ"א.

(9) וראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי"ג ביאור שייכות אותיות אלו בתוכנם וצורתם. וש"נ.

(*) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' קטז ואילך. המויל.